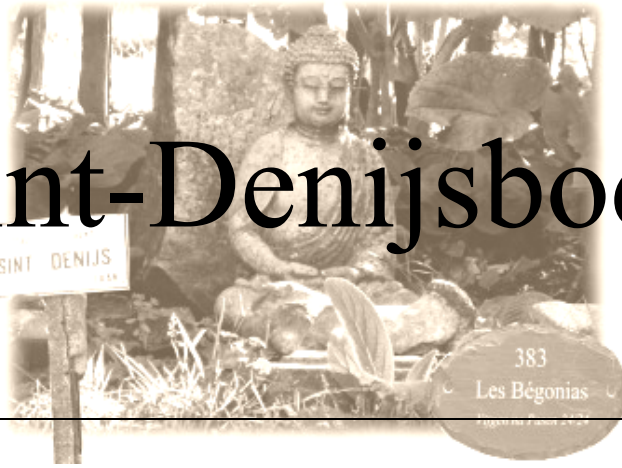

Sint-Denijsbode

Kunst (en vliegwerk)

't Is misschien meer **graaf**werk, slagwerk, boren, meppen, deinen, zwieren, roepen en tieren, smelten, grommen.

dhammavedin@gmail.com dhammavedin.be

Jacobus van Looy (1855 - 1930)

EEN TELEFOON-LIEDJE VAN ZEBEDEUS¹

Het zijn de snaren,
Die door de ruimte varen;
Een uitgespannen schaal
Van stijve paal tot paal.

Die snerpen en die fluiten
Door 't nachtelijke buiten
En gonzen in den wind,
Gespannen, doof en blind...

De snaren zijn 't, de snaren,
Waar langs de stemmen varen
Van velen, doof en blind
En wetend niet den wind.

De wind die aan de snaren,
Die aan 't metalen garen,
Hun nachtelijkheid ontwingt
En voor hen klaagt en zingt.

En voor hen doet vervliegen,
Al 't liegen en bedriegen,
In kerming en gegil,
De harde levenswil.

Het zijn de snaren,
Het blind metalen garen,
Dat tot een harp vereend,
Van schuldeloosheid weent.

OOG:

gestileerd beeld in Chinese inkt.

Scherpe, geometrische lijnen

OOR (+OOG):

er is alleen het geluid van de wind;
geen ervaring van de woorden door de telefoon
(--> doof en blind.)

BEWUSTZIJN:

de telefonerende horen de wind niet, zien de
realiteit niet (de gespannen draden en de wind)

PERSOONLIJKHEID:

de wind krijgt een mythische persoonlijkheid

ILLUSIES:

de woorden, meningen, opvattingen, angst,
verlangens zijn illusies.

De wind en de telefoondraden wissen de
illusies uit --> schuldeloosheid

¹ De wonderlijke avonturen van Zebedeus - Jacobus van Looy - Een mild humoristisch, veelal absurd, ouderwets avonturenverhaal over de beer Zebedeus, die een nogal gezapig leven in zijn huisje op de heuvel leidt.

Willem Kloos (1859 - 1938)

De Zee, de Zee klotst voort in eindelooze deining,
De Zee, waarin mijn Ziel zich-zelf weerspiegeld ziet;
De Zee is als mijn Ziel in wezen en verschijning,
Zij is een levend Schoon en kent zich-zelve niet.

Zij wischt zich-zelfen af in eeuwige verreining,
En wendt zich altijd òm en keert weer waar zij vliedt,
Zij drukt zich-zelfen uit in duizenderlei lijning
En zingt een eeuwig-blij en eeuwig-klagend lied.

O, Zee was Ik als Gij in òl uw onbewustheid,
Dan zou ik eerst gehéél en gróót gelukkig zijn;

Dan had ik eerst geen lust naar menselijke
belustheid
Op menselijke vreugd en menselijke pijn;

Dan wás mijn Ziel een Zee, en hare zelfgerustheid,
Zou, wijl Zij grooter is dan Gij, nóg grooter zijn.

Voortdurende verandering in de zee en
'mijn ziel'

onkenbaar (vgl 'leegheid')

Bodhipaksa vergelijkt het IK met een
draaikolk

Verlangen naar Transcendentie,
onbeperktheid

Begeerte loslaten

zelfgerustheid: gelijkmoedigheid

Hélène Swarth (1859 - 1941)

Voort vliegt de sneltrein, vlakke velden door.
Op stijgt de stoompluim, grauw in 't grauw der lucht
Zweeft neer en blijft een lange pooze, laag,
In vlokken hangen, zilvig duivendons.
Ginds grift de ploeg haar voren diep in de aarde,
De zwartbruine aard, die dampend opensplijt.
En fijn steekt af, op 't herfstlijk hemelgrauw,
De donkre silhouette van het ploegpaard
En 't klaproosroode wambuis van den boer.

De dichteres tekent de gebeurtenis:
herleidt het geziene tot een opname.

Ze kiest wel woorden die het gemoed
aanspreken:: zilverig, duivendons,
dampen...

En kiest objecten uit die aanspreken:
trein versus ploeg

donker paard versus klaproosrood van
de boer

Frederik van Eeden (1860 - 1932)

De waterlelie

Ik heb de witte water-lelie lief,
daar die zo blank is en zo stil haar kroon
uitplooit in 't licht.

Rijzend uit donker-koelen vijvergrond,
heeft zij het licht gevonden en ontsloot
toen blij het gouden hart.

Nu rust zij peinzend op het watervlak
en wenst niet meer...

J.A. dèr Mouw (1863 - 1919)

'K Zat, jong, graag in mijn perenboom te deinen:
In de afgeknotte top had ik een plank
Getimmerd, en gevlochten, rank door rank,
Klimop tot rugleun en veil'ge gordijnen.

Mijn zomerzon zag 'k in mijn tuinen schijnen,
Zelf in groen licht op wiegelende bank;
Een open schoolraam galmde in zeur'ge klank
Van kale en korte Karels en Pepijnen.

Zo, daadloos, boven 't leven, kijk ik toe:
Mijn wereld ligt in de avondzon: 't wordt laat.
Mij zelf en and'ren heb ik ondergaan.

'K lach om wie zegt, dat ik mijn plicht niet doe;
En, wachtend, schommel ik op rijm en maat:
Nooit heb ik zo, als nu, mijn plicht gedaan.

- - - -

'K ben Brahman. Maar we zitten zonder meid.
Ik doe in huis het een'ge, dat ik kan:
'K gooi mijn vuilwater weg en vul de kan;
Maar 'k heb geen droogdoek; en ik mors altijd.

-
Zij zegt, dat dat geen werk is voor een man.
En 'k voel me hulploos en vol zelfverwijt,
Als zij mijn lang verweende onpraktischheid
Verwent met wat ze toverde in de pan.

-
En steeds vereerde ik Hem, die zich ontvouwt
Tot feeërie van wereld, kunst en weten:

-
Als zij me geeft mijn bordje havermout,
En 'k zie, haar vingertoppen zijn gespleten,

-
Dan voel ik éénzelfde adoratie branden
Voor Zon, Bach, Kant, en haar vereelde handen.

De auteur schets beelden met feiten
maar door de feiten zelf krijgen we
zicht op zijn jongensgedachten,
wensen, innerlijk leven.

Zoals in het vorige: ontboezeming van
het innerlijk leven door het schetsen
van beelden en feiten.

Ook een duidelijke filosofische
boodschap, humoristisch verwoord.

Je moet zo oefenen dat in het geziene enkele het geziene is, in het gehoorde enkel het gehoorde, in het gedachte enkel het gedachte, in het gewaargewordenen enkel het gewaargewordene.

Als je zo oefent zal er voor jou geen daardoor meer zijn en als er geen daardoor meer is, is er ook geen daarin meer, geen hier, geen later en niets ertussen. Dat is het einde van het lijden.

Waar aarde, water, vuur en wind geen vaste voet vinden
Daar schitteren geen sterren, geen zon straalt er
Er schijnt geen maan, er wordt geen duisternis aangetroffen
Als de wijze, de brahmaan, hiervan in wijsheid weet
Is hij bevrijd van vorm en het vormeloze, van geluk en leed.

Dharma en kunst - het jaar van Padmasambhava

De essentie van de Dharma is: geleidelijk onze illusies afbouwen, de relativiteit (in wezen leegheid) van onze opvattingen doorzien. We klampen ons vast aan foute opvattingen (*onwetendheid, verwarring*) uit *dorst (begeerte)* en *afkeer (haat)*.

Padmasambhava: wakker schudden, op het verkeerde been zetten, uit je tent lokken, vooruit duwen. In contact brengen met geheime krachten, levenselixir, goud en zilver, water en vuur.

Functies van kunst

- een meer verfijnd plezier doen groeien, de grovere verlangens afbouwen;
- waardevolle, schone aspecten van de werkelijkheid tonen (liefde, creativiteit, groei, bloei, harmonie, vrijgevigheid, heldhaftigheid.);
- existentiële waarheid openbaren: vergankelijkheid, transcendentie;
- duisternis in onze ziel en in lijf en leden onthullen;
- oorzaken en gevolgen van onvaardig gedrag (gedachten, woorden) tonen (jaloersheid, trots, machtswellust, angst, fanatisme, uitbuiting...); (Griekse tragedies, Shakespeare, Dickens, Guernica van Picasso...)
- ons uit onze comfortzone halen, conventies doorbreken, opschrikken, verrassen (vgl. 'Een echt individu worden, 'van reactief naar creatief');
- ons weghalen van nut, profijt, productie, dagelijkse besognes (+ zorgen, angsten) een wereld van schoonheid, spel en verbeelding openen.

Middelen

Woorden, klanken, ritmes, vormen, houdingen, bewegingen, kleuren, Herhalingen, opsommingen, vlakken, hout, ijzer, steen.

Traditioneel: schilderen, beeldhouwen, muziek, theater, literatuur, dans.

Ook fotografie, film, weven, games, video...

= iets maken, iets tonen

Alle kunstuitingen spreken tot lichaam en geest.

Literatuur doet het sterkst een beroep op het denken.

Muziek en dans spreken het meest direct tot het lichaam.

Europees ballet, violen, fluiten, sopranen --> meer naar de hemel en de geest gericht.

Slagwerk, contrabas, Afrikaanse dans --> meer naar de aarde en de ziel gericht.

Zien, horen, aanraken, ruiken, proeven, geest (denken, emotie, inwendige beelden...)

In de meeste ervaringen zijn meerdere zintuigen betrokken. Bijvoorbeeld: bij het horen van een hond kunnen we hem ons ook visueel voorstellen, angst of aantrekking voelen, ons zijn geur voorstellen...

We kunnen ons bij klanken ook kleuren voorstellen, pijn, warmte of koude. (Synesthesie).

Visueel - auditief

Een foto of figuratief schilderij

- bevriest een beeld (in ons gewone doen en laten verleggen we voortdurend de focus en koppelen we wat we zien aan voorkeuren, verlangens, interpretaties.)
- ontdoet beeld van details, zet essentiële lijnen neer (bijv. Stier van Picasso)
- omgekeerd: werkt details heel precies uit (bijvoorbeeld planten in het Lam Gods.)

schilderen of beeldhouwen van plooien, glanzend goud, zilver, edelsteen, licht en schaduw --> we merken de glans beter op dan in het leven (o.m. door 'bevriezen')

Een kunstwerk (beeld, tekst, dans, lied...)

schept een object (klanken, akkoorden, gebaren, verfstrepen, de rots of de boom (houtstructuur) van een beeld .blijft zichtbaar..) woorden, letters zijn zowel visuele objecten, als klanken die we proeven (articuleer: 'mmm', 'rrrr' (tongpunt of huid), p, t, k, ng...)

Het object verwijst naar een ultieme werkelijkheid (bestaan, vergaan, pijn, harmonie...) maar ook de materie van het object drukt iets uit.

Schoonheid: objectieve basis in de vijf sferen van oorzakelijkheid

Deze vijf niveaus overlappen elkaar: fysische wetten gelden ook in het biologische, het biologische en het psychische zijn sterk verweven.

1. Fysische, mechanische werkelijkheid: bepaalde vormen zijn efficiënt: alle hemellichamen zijn bollen, bewegen in rechte lijnen is efficiënt, objecten staan in evenwicht naarmate hun gewicht goed verdeeld is.
2. Biologisch: gezond eten leidt tot groei en bloei. --> we eten wat goed ruikt, er fris uitziet... (= schoonheid). Kabbelend, fris water, gezang van vogels, zonlicht, schaduw... betekent veiligheid. Stank, hitte, kou betekent gevaar.
3. Psychologisch, mentaal: ontspanning, rust en stilte leiden tot energie, welbevinden.
4. Ethisch: dankbaarheid, vrijgevigheid, kalmte... hebben positieve gevolgen --> 'schone gebaren'.
5. Dharmisch: intenties zonder enig egoïsme leiden tot totale vrijheid.

Schoonheid in de afwijking van de harmonie

Pure harmonie, hierboven beschreven als 'objectieve basis' (samenklinken van do-mi-sol, symmetrie in een gelaat of gevel, complementaire kleuren, zuiver perspectief, perfecte lichtinval bij Rembrandt..) hebben een krachtige werking op geest en lichaam: we resoneren mee.

Maar de kunstvorm wordt net dynamischer, boeiender, levendiger, confronterender door (kleine) afwijkingen van de zuivere harmonie: de grote, ruwe handen van de boer in het expressionisme, de toevoeging van een dissonante noot in een akkoord, het schorre stemgeluid van Bob Dylan, het tonen van rimpels in een gelaat.

De 'afwijkingen' brengen ons dichterbij de ultieme werkelijkheid.

Schoonheid: subjectieve waardering

De wijdsheid van de zee, een baby (zijn uitzicht, geur, warmte, aanraking met zijn vel), de ronde vorm en de zachte kleur van de volle maan, een dauwdruppel op een blad, fris lentegroen, een kuikentje, een blauwe lucht, een stille vijver...

Al deze dingen ervaart de gemiddelde mens (en terzijde: ook dieren) in de meeste omstandigheden als mooi (Zie hierboven: 'de objectieve basis'. Echter elk

van ons heeft specifieke voorkeuren. Die zijn het resultaat van omstandigheden, eerdere ervaringen, behoeften, emoties... Er zijn moeders die geen aantrekking voelen tot hun baby, een extravert persoon zal misschien aangetrokken zijn tot vrolijkheid, drukte, dans, gebabbel., een introvert persoon door stilte en diep gepeins. We zullen moeilijk de schoonheid zien van iets of iemand die ons gekwetst heeft...

Vandaar: 'over smaken en kleuren kun je niet discussiëren.'

Poëzie, mythe, sprookje, legende... minder écht dan feiten (empirie, wetenschap, ratio)?

Voor mij zijn Kuifje en Kapitein Haddock (en Bobbie) even echt als Bart De Wever, Madonna of mijn overbuurman. (Ook zijn in mijn bewustzijn de drie genoemde historische figuren ook niet gelijk aan hun 'feitelijke' kenmerken.

Erg rationele mensen (zoals ik) kunnen zich moeilijk neerleggen bij 'poëtische realiteiten'.

Sommige extreem wiskundige geesten verdragen zelfs geen schoonheid of poëzie.

William Whewell (1794-1866) liet zich in zijn *Elementary Treatise on Mechanics* ontvallen *And so no force, however great, can stretch a cord, however fine, into a horizontal line that shall be absolutely straight* (wat hij onmiddellijk herformuleerde toen men hem op de verskunstige hoedanigheid van deze uitspraak had gewezen).

Drs. P, Handboek voor plezierdichters, p. 7

And so no force, however great
Can stretch a cord, however fine
Into a horizontal line
That shall be absolutely straight

In onderstaande tekst beschrijft Bodhipaksa (<https://www.bodhipaksa.com/>) hoe we ons in ons dagelijks leven vastklampen aan allerlei illusies en stelt een andere levenswijze voor.

Uit Bodhipaksa, *Levend als een rivier (Living as a River)*

Inleiding: Angst en vastklampen in de rivier van het leven

[...] In ons bestaan hebben we meestal slechts een sporadische ervaring van veiligheid en welzijn Per slot van rekening is de wereld op zich onzeker. Er is niets in de wereld waar we absoluut op kunnen vertrouwen. [...]. Studies hebben aangetoond dat we vaak proberen iets onveranderlijks en betrouwbaars te vinden waarmee we ons kunnen identificeren, iets dat fungeert als een veilig eiland temidden van een rivier van verandering. Vaak klampen we ons vast aan een ideologie, een religieuze identiteit of het gevoel tot een groep of natie te behoren. Deze reactie is er een van angst en vastklampen. We zien verandering om ons heen en zijn bang.

En dus proberen we iets te vinden om ons aan vast te klampen, iets dat permanent en stabiel is dan onszelf.

Een andere strategie die we allemaal toepassen is ons voor te stellen dat we zelf kleine eilandjes van stabiliteit zijn in de rivier van het leven. We klampen ons vast aan het idee dat we een "ding" hebben dat we zelf noemen. En we stellen ons voor dat dit zelf apart en permanent is. We worden het ding waaraan we ons vastklampen. Maar zoals Sylvia Plath ooit schreef, zij het met een andere bedoeling: "Ik ben mezelf. Dat is niet genoeg." Ons zelf is niet genoeg. We vinden

onzelf onvolledig, missen geluk en - ondanks al ons vastklampen - zekerheid. En dus grijpen we naar die dingen waarvan we denken dat ze ons geluk en veiligheid brengen, terwijl we proberen die dingen op afstand te houden waarvan we denken dat ze ons geluk en onze veiligheid bedreigen.

In wezen willen we allemaal gelukkig, veilig en in vrede zijn. Het probleem is dat vastklampen en afkeer, als strategieën om geluk te vinden, niet erg goed werken. Ze leveren niets op. Het blijkt dat gedachten van vergankelijkheid vaak ons leven verrijken en ons gelukkiger maken. We klampen ons vast aan status, materiële bezittingen, goedkeuring en plezier, en toch blijkt het nastreven van deze dingen vaak een verkeerd gebruik van onze tijd te zijn geweest. We denken dat concentratie op onze eigen behoeften ons geluk en welzijn zal maximaliseren, maar dit maakt ons vaak alleen maar armer, terwijl het betrekken van anderen in onze zorgsfeer ons meer voldoening geeft.

We kunnen onze ineffectieve strategieën inruilen voor andere die beter werken, maar dat vereist dat we de manier waarop we onszelf zien veranderen. We stellen ons voor dat het zelf afgescheiden en onveranderlijk is, maar dat is helemaal niet zo. Het zelf is, in een vergelijking waar ik vaak op terugkom, als een draaikolk in een rivier. Het lijkt een apart ding te zijn en permanent, maar in welke zin kan een draaikolk apart zijn? Er is geen grens waarvan we met zekerheid kunnen zeggen waar de draaikolk ophoudt en de rivier begint. De werveling kan niet bestaan zonder de rivier, en de rivier zelf is niets meer dan een massa wervelingen. Wij staan niet los van de wereld om ons heen, maar bestaan als de som van onze relaties met een enorm web van onderling verbonden processen. We zijn niet fysiek gescheiden, en we zijn niet mentaal gescheiden, en het realiseren van deze feiten is oneindig verrijkend.

Ik stel voor dat we het feit omarmen dat niets blijvends ons vormt. Ieder van ons is een altijd bewegende stroom van materie en bewustzijn. Zoals een draaikolk alleen kan bestaan omdat hij voortdurend verandert, zo bestaan ook onze 'zelden' alleen omdat zij een proces zijn, en dus vergankelijk en afhankelijk van dingen die wij als niet-zelf beschouwen. Wij denken bijvoorbeeld aan ons lichaam als een belangrijk deel van onze identiteit, maar 90 procent van de lichaamscellen zijn bacterieel en niet menselijk. Negentig procent van jou is niet jij. In feite kun je, als je beter kijkt, zien dat je hele fysieke wezen gemaakt is van materiaal dat, soms nog niet zo lang geleden, niet jij was. Elk atoom in je lichaam is geleend, en zal terugkeren naar de buitenwereld. Een deel ervan keert op dit moment terug. Fysiek, in feite, is veel van de externe wereld om ons heen eigenlijk "ons" - planten, dieren, en zelfs grond en rotsen gemaakt van materiaal dat voorheen deel uitmaakte van ons lichaam. Mentaal zijn we elk "verbonden" met andere geesten door de werking van spiegelneuronen, die ons in staat stellen ervaringen van anderen te delen. Je zou in feite geen bewuste ik kunnen hebben, in de zin zoals je die nu hebt, zonder andere bewuste 'zelden' te hebben ontmoet. Bewustzijn is iets "gevangen". In feite bestaat er niet zoiets als bewustzijn. Bewustzijn is geen entiteit die in ons zit en wacht op contact met de buitenwereld; het is eerder een reeks activiteiten die ontstaan in afhankelijkheid van contact met de wereld. De ultieme daad van loslaten is het opgeven van de illusie dat bewustzijn en de wereld afzonderlijke dingen zijn. Hoe meer we nadenken, hoe meer we kunnen inzien dat er niets blijvends of afgescheiden is in het lichaam of de geest dat het zeer beperkte en beperkende soort zelf kan vormen dat we gewoonlijk veronderstellen te hebben.

[...]

Ik stel voor dat we ophouden ons vast te klampen aan het idee van een zelf, zodat we een leven kunnen omarmen dat spontaan en vloeiend is, zoals een atleet in "de zone", met een heldere, gerichte en niet-graaiende geest. Ik stel voor dat we, in plaats van onze angst te beheersen door ons vast te klampen, juist het

tegenovergestelde doen: dat we leren loslaten en onze angst voor verandering achter ons laten. Ik stel voor dat de beste vorm van leven een vreugdevol en onbevreesd leven is - een leven waarin we de vergankelijkheid in het gezicht hebben gezien en het niet als een vijand of zelfs gewoon als hoe de dingen zijn, maar als een kans voor groei. Ik stel vooral voor dat we het idee van onze eigen bijzonderheid - onze afgescheidenheid en duurzaamheid - loslaten. Dit betekent niet dat we onszelf verminderen. In feite, paradoxaal genoeg, door het idee van onze bijzonderheid los te laten, stellen we onszelf open voor de erkenning dat we specialer zijn dan we ons ooit hadden kunnen voorstellen.

Pol de Mont (1857-1931)

ZINGENDE MUGGENNEVEL

Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zange-zeure...
Wáar 'k me wende, kom of kere, achter mij of veure,
wáar mijn oor, gespannen luistrend, spitsen moog en speuren,
almaar door en heinde en verre 't zelfde klankgebeuren,
almaar i en a en eu... - Hoor! Zinge-zange-zéure!
Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zange-zéure...

Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zeure-zange...
In het wazig groen der wilgen, langs de lingelange
beke, boven roodgekopte klaver, boven wrange
zerpe zurkel, wijd door de avond, almaar één gezange,
almaar a en i en eu... - Hoor! Zinge, zinge-zange...
Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zeure-zange.

Zange-zeure-zange-zeure-zange-zeure-zinge...
Of een nesse najaarsnevel over de akkers hinge,
draaien, drummen, dreevlen, drebben op heel dunne zwingen,
duizend, duizend, nogmaals duizend kleine muggedingen...,
aldoor i en eu en a... - Hoor! Zinge-zange-zinge...
Zange-zeure-zange-zeure-zange-zeure-zinge...

Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zange-zéure!
't Is, of in de Julieavond neuzelstemmen neuren...
't Is, of duizend zondaressen boetewenen, treuren...
't Is, of ongeziene handen moren stoffen scheuren...
wijd door de avond, zacht eentonig, 't zelfde klankgebeuren,
Almaar i en a en eu... - Hoor! Zinge-zange-zéure...
Zinge-zange-zinge-zange-zinge-zange-zéure.

Willem Kloos (1859-1938)

AAN DE NAGEDACHTENIS VAN ANNA CORNELIA AMELSE, MIJN MOEDER

Ik denk altoos aan u, als aan die droomen,
Waar in, een ganschen, langen zaalgen nacht;
Een nooit gezien gelaat ons tegenlacht,
Zóó onuitspreek'lijk lief, dat bij het doornen

Des bleeken uchtends, nog de tranen stroomen
Uit halfgelokene oogen, tot we ons zacht
En zwijgend heffen met de stille klacht,
Dat schoone droomen niet weerommekomen...

Want alles ligt in eeuw'gen slaap bevangen,
In de' eeuw'gen nacht, waarop geen morgen daagt -

En héel dit leven is een wond're, bange,
Ontzétbre dróom, dien eens de nacht weêr vaagt -

Maar in dien droom een droom, vol licht en zangen,
Mijn droom, zoo zoet begroet, zoo zacht beklagd..

Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten,
En zit in 't binnenst van mijn ziel ten troon
Over mij-zelf en 't al, naar rijksgeboôn
Van eigen strijd en zege, uit eigen krachten,-

En als een heir van donker-wilde machten
Joelt aan mij op en valt terug, gevloôn
Voor 't heffen van mijn hand en heldre kroon:
Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten.

En tóch, zoo eind'loos smacht ik soms om rond
Uw' overdierbre léén den arm te slaan,
En, luid uitsnikkeode, met al mijn gloed

En trots en kalme glorie te vergaan
Op Uwe lippen in een wilden vloed
Van kussen, waar 'k niet langer woorden vond.

Stier door Picasso
Proces van abstrahering

